

> Retouradres Postbus 1600 3800 BP Amersfoort

College van B&W van Gemeente Gemert-Bakel
T.a.v.
Postbus 10000
5420 DA Gemert

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

Olonummer

Onze referentie
1401793

Bijlagen
0

Datum 13 juni 2023
Betreft Wabo advies omgevingsvergunning rijksmonument

Naam	Kasteel Gemert
Adres	Ridderplein 15
Postcode/plaats	5421CW Gemert
Gemeente/provincie	Gemert-Bakel; Noord-Brabant;
Monumentnummer	529546

Geacht college,

Op 26 april 2023 vroeg u mij u te adviseren over de voorgenomen wijziging(en) van bovengenoemd monument¹. U heeft mij daartoe de aanvraag om een omgevingsvergunning toegezonden. Het plan motiveert en detailleert de bouw van een wellness ter hoogte van het kasteelplein van het kasteel. Het plan volgt een eerdere aanvraag op dat destijds kritisch werd ontvangen (d.d. 10 november 2021). Het nieuwe en op onderdelen gewijzigde plan is beoordeeld, waarbij de eerder gemaakte opmerkingen zijn betrokken.

De kapel maakt op termijn plaats voor de herinrichting van het plein, de bouw van een ondergrondse wellness en de aanleg van een droge gracht tussen het plein en de hoofdburcht. Met het plan wordt ruimtelijk teruggegrepen op de ruimtelijke situatie van voor 1880. Destijds was er sprake van een eigenstandige hoofdburcht en voorburcht met kademuren, een brugverbinding tussen de beide delen en een karakteristiek maaiveldverloop van het kasteelplein. Het maaiveld wordt na de bouw van de wellness gedicht, herstelt en heringericht.

Advies

Centrale vraag is of het plan voldoende rekening houdt met de cultuurhistorische waarden van de buitenplaats, de tuin en bebouwing. Tevens is de vraag of het plan binnen de contouren van het ruimtelijk- en erfgoedkader past. Bij de

---

¹ De juridische grondslag is vastgelegd in artikel 2.26, tweede lid, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) in samenhang met artikel 6.4, eerste lid onder a, van het Besluit omgevingsrecht (Bor).

beoordeling is het aanwijzingsbesluit met de registeromschrijving betrokken, evenals de aangeboden planstukken. Het advies is de gevraagde omgevingsvergunning *te verlenen* met daaraan verbonden de volgende voorschriften:

- De grotere groenvormers in de droge gracht worden weggelaten;
- Een alternatief voorstel voor de uitbouwen ter hoogte van de droge gracht wordt opgesteld en ter advisering voorgelegd aan de adviserende partijen;
- De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed blijft betrokken bij de verdere besluitvorming over de gevolgen van het plan voor de archeologie, bouwhistorie en vormgeving van de techniek (boven het maaiveld).

In onderstaande motivering worden de verschillende punten nader toegelicht.

Toelichting

Aan het advies ligt de volgende motivering ten grondslag.

Een complex, maar samenhangend plan

De ruimtelijke en bouwkundige complexiteit van het eerste plan heeft men door een paar structurele wijzigingen vereenvoudigd. Het voorliggend bouwplan resoneert veel meer de oorspronkelijke basisgedachte: het herstel van de 'waterburcht' en de samenhang tussen de verschillende onderdelen (kademuren, plein en brug). Belangrijkste wijziging is de ruimtelijke ontkoppeling tussen het kasteelplein en de hoofdburcht. Daarmee blijft men veel dichterbij de cultuurhistorische eigenheid van het complex (sequenties van hoven) en de conceptuele en deels uitgevoerde ontwerpbenadering (herstel van de 'waterburcht'). Door het grachtherstel, de eigentijdse reconstructie van de defensieve kademuur en de aanleg van een brug tussen beide werelden, knipoogt men naar het verleden en worden de vastgestelde (transformatie)kaders geëerbiedigd. Het huidige plan versterkt daarnaast het karakteristieke maaiveldverloop. Het plein, inclusief het verloop, wordt omkraagd door een robuust kader van gemetselde muren en een lage borstwering. De brug tussen het kasteelplein en het cour van de hoofdburcht doet hier eenvoudigweg in mee. De bestrating van het plein is doelmatig en dienstbaar aan de gewenste leesbaarheid van de hoofdrouting en het reliëf van het plein. De ogenschijnlijke rust van het plein is in tegenspraak met de veelheid aan logistiek, verbindingen, techniek en functies onder het maaiveld; de wellness en parkeergarage. De planmakers zijn er in geslaagd het complexe programma van eisen compact te houden en in samenhang met elkaar te brengen. Storende of niet kasteel-eigen onderdelen zijn weggewerkt of ingepast in de nieuwe vormgeving. Voorbeeld is de corridor (droogloop) tussen de wellness en de hoofdburcht onder de brug, het open metselwerk in de 'kademuur' ter hoogte van de zwembadtechniek, de wijze waarop de nieuwe kademuur aantakt op de historische kademuur en de diepe deels gedraaide neggen in de kademuren inclusief doorlopend metselwerk. Het gepresenteerde metselwerk knipoogt wellicht wat opzichtig naar de Romeinse traditie, maar verhoudt zich tot de overige onderdelen en is binnen de context van het kasteel in alles eigentijds.

Resumerend, de voorheen te intense verweving en doorvlechting van oud en nieuw is ruimtelijk, bouwkundig en architectonisch meer uitéén getrokken,

hetgeen de leesbaarheid en samenhang ten goede komt. Het eindbeeld is daarmee rustiger en meer in balans.

Puntsgewijs worden enkele zaken verder toegelicht.

- *De droge gracht: toevoegingen waar erfgoed eindigt*
De (her)introductie van de gracht tussen de hoofdburcht en het kasteelplein overtuigd als ruimtelijke mediair en is op basis van cultuurhistorie te motiveren. Men heeft er voor gekozen de gracht echter niet watervoerend te maken, maar droog te laten én te houden. Een 'voltooid reconstructie' van de historische situatie laat men dus achterwege, vanwege de wens tot nevengebruik van de gracht, te weten als uitloop en buitenterras t.b.v. de wellness. Dit wordt onderstreept door twee uitbuikende glazen uitbouwen ter weerszijden van de brug. Deze zijn bouwkundig en architectonisch losgezongen van de robuuste kademuur en demonstreren op eigen wijze de binnenwereld van de wellness. De gracht voorziet met de toevoegingen in de benodigde vierkante meters gebruiksoppervlak. De visuele 'pijn' heeft men proberen te ondervangen door de uitbouwen zo transparant als mogelijk te maken (inclusief peperdure gebogen glazen wanden en een groenen dak) en de gracht uit te voeren als ware het watervoerend (donkerkleurige tegel inclusief beschoeiing en talud). Desondanks zijn de bouwkundige toevoegingen en het droog laten van de gracht ten behoeve van de wellness op basis van erfgoed en cultuurhistorie niet te motiveren. Met de toevoegingen worden andere belangen gediend. Het voorstel voegt onderdelen toe, waar het verhaal van erfgoed en de reconstructie van dat erfgoed eindigt. De vraag is in hoeverre de terrasverharding en het toekomstig gebruik gewenst is in de droge gracht en of het functioneert in termen van privacy, bezonning en de mogelijke wens tot aanvullende voorzieningen. Kritisch is bovenal de ruimtelijke nabijheid en opstapeling van de brug, de beide symmetrische uitbouwen en de bedachte bomen/struikvormers in de gracht. In willekeurige volgorde worden de volgende zaken benoemd:
  - *Weglaten groen:* Advies is de grotere groenvormers in de gracht weg te laten.
  - *Alternatief plan uitbouwen wellness:* Advies is de huidige symmetrie van de beide uitbouwen te wijzigen naar een asymmetrische oriëntatie en grondplan. Daarmee wordt de eigenständigkeit en eigenheid van de naar buiten kragende 'binnenwereld' (wellness) versterkt. Door de huidige symmetrie en de pregnante plaats ter weerszijden van de brug doen de uitbouwen onwillekeurig mee in de monumentaliteit en de hoofdroute van het kasteel. En verkleven daarmee visueel met de brug. Is het bijvoorbeeld denkbaar de oostelijke uitbouw te verkleinen en/of minder ver uit te laten kragen? Het verzoek is hiertoe een alternatief voorstel te doen.
- *Betrokkenheid Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed voor en tijdens de planuitvoering*
Ondanks een meervoud aan (bouw)technische rapporten en onderzoeken, worden de zorgen over de gevolgen van de bouw en de uitvoering

nogmaals herhaald. Er gaat veel geroerd worden en de komende periode verandert het kasteelplein in een omvangrijke bouwput. Met name ook het belang van archeologie en bouwhistorische resten in de ondergrond spelen een grote rol. Gezien de omvang van het plan is er behoefte aan:

- Blijvende inzage in de verstoringen van de ondergrond t.a.v. de bouwkundige monumenten, bouwhistorie en archeologie. Een achterliggende vraag is: wat als (eeuwenoude) bouwkundige restanten stimuleren of dwingen tot planherziening? Daarnaast is het belang van nieuwe inzichten over de geschiedenis van de plek en het kasteel niet te overschatten in termen van waarheidsvinding en geschiedschrijving (het verhaal van Gemert en Brabant).
- De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed blijft de komende periode betrokken (middels het reguliere bouwplanoverleg) bij de bouwuitvoering en de besluitvorming over de techniek boven en onder het maaiveld ten behoeve van de klimaatinstallaties, luchtbehandelingskasten, kabels en leidingen met het oog op de mogelijke bouwhistorie en archeologie en de verschijningsvorm van de verschillende onderdelen boven het maaiveld.

Conclusie

Gelet op het voorgaande is de conclusie dat het bouwplan overtuigd. Het advies is de bouwvergunning te verlenen met daaraan verbonden de hier boven genoemde voorschriften.

Uitgangspunten

Voor meer informatie over aanpassing, restauratie en verduurzaming van rijksmonumenten kunt u onder andere terecht bij '*Uitgangspunten en overwegingen advisering gebouwde en groene rijksmonumenten*' op www.cultureelerfgoed.nl en op www.stichtingerm.nl

Afschrift en tekeningen

Graag wijs ik u erop dat u op grond van het Bor verplicht bent een afschrift van het ontwerpbesluit en van de beschikking, beide met bijbehorende stukken, op te sturen naar de staatssecretaris van OCW, via het Omgevingsloket online of omgevingsvergunning@cultureelerfgoed.nl.

Vragen

Mocht u nog vragen hebben over de inhoud van dit advies, dan kunt u contact opnemen met de contactpersoon die in het briefhoofd vermeld staat.

De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
namens deze,
de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed,

Onze referentie

1401793